

Vít Zouhar

Noci Dnem

Opera na motivy fragmentu J. W. Goetha Der Zauberflöte zweiter Teil
Původní premiéra

Dirigent	Gabriela Tardonová
Režie + design	Rocc
Dramaturg	Jiří Zahradka
Asistent dirigenta	Jakub Klecker
Asistenti režie	Mojmír Starý, Jaromír Brych
Hudební příprava	Daša Briškárová, Milada Březinová, František Sonek, Evžen Holiš, Drahomíra Ritzová, Jitka Zejdová
Inspicent	Ivana Císařová
Mistr jeviště	Martin Břečka
Mistr osvětlení	Petr Kozumplík
Mistr zvuku	Tomáš Křížka
Šéf výpravy	Jaroslav Peterka

Dekorace, kostýmy, vlásenky a rekvizity vyrobily dílny ND v Brně vedené M. Janíčkem, H. Jasenskou, A. Rubešovou, M. Dolívkovou, J. Klocovou a dalšími.

Osoby a obsazení:

Monostatos / Sarastro	Aleš Štáva
Královna noci	Jana Iskrová
Tamino	Milan Vlček
Pamina	Andrea Priechodská
Papageno	Jakub Tolaš
Papagena	Marika Žáková
Dámy	Eva Daňková, Hana Faitová, Martina Králíková
Pánové	Petr Císař, Jiří Klecker, Ondřej Koplík
3 géniové	Petr Jirák, Tadeáš Martin, Michael Robotka, Ondřej Veselý

Orchestr Janáčkovy opery
Dětský sbor Brno, sbormistryně Valeria Matášová

K KOREK JELÍNEK®

Premiéra 1., 2. a 3. října 2005 v Redutě

OBSAH OPERY

Monostatos přichází se svou družinou dam ke Královně noci (Introdukce). Oznamuje, že se jim podařilo uchvátit Paminina a Taminova syna do její moci (1. Povstaňte). Královnina kletba však odolává Sarastrově ochraně. Netuší, že Monostatos je převlečený Sarastro, který se pomocí intriky snaží nad ní zvítězit. Královna noci sesílá na zem nářky a mraky, aby zahalily zemi temnotou. V hradu Tamino nářká nad ztraceným synem a vyzývá bohy, aby ho chránili (2. Kráčíme a slyšíme). Suita jinochů kráčí s rakví, v níž je syn uzavřen. Pouze pohyb udržuje dítě při životě. Mezitím se v lese radují Papageno s Papagenou z úspěšného lovu a malých Papagenů (3. Papageni, tuční ptáčky). Sarastro je bohy vyslán z kláštera (4. Sarastrovo loučení) a svými kouzly připravuje nic netušící dvojici na záchranu dítěte. Pamina v hradu nářká nad osudem, který ji vyrval syna z náručí (5. Nářek Paminy) a plna odhodláni chce vzdorovat všem úkladům. Kletba je však silnější a Pamina i Tamino jsou omámeni. Papageno s Papagenou chtějí radostnou novinu sdělit Pamině a Taminovi (6. Papageni). Budí je a nevědomky je tím oslobozní z královniny kletby (7. Procitnutí). Pamina s Taminem jsou odhodláni společně své dítě zachránit. Družina dam oznamuje příchod kněží, kteří sdělují, kde se nachází jejich syn. (8. Příchod kněží). Královniní strážcové u rakve opakují „soudíme, trestáme“ (9. strážcové). Královna se snaží všemožně Pamině a Taminovi zabránit, aby svého syna získali zpět (10. Noci Dnem). Pamina však chráněna mateřskou láskou překonává veškeré nástrahy. Společně pak všichni opakují: „Chlapec nás slyší a už se probouzí“. Kletba ustupuje a všichni na něj v úžasu hledí. Chlapec promlouvá: „Jsem to, jsem to já“ (11. Jsem to já). Finále (12.) je oslavou Papageny a Papagena, kteří zdánlivě mimoděk zachránili dítě i zemi před temnotou a zlobou Královniny noci.

Vít Zouhar (1966), hudební skladatel, muzikolog a vysokoškolský pedagog. Hudební vzdělání získal v mládí od svých rodičů. Skladbu vystudoval na JAMU v Brně (Išvan, Piňos) a na Hochschule für Musik u. darstellende Kunst Graz (Pressl, Pagh-Paan). Účastnil se kompozičních kurzů na Accademia Chigiana v Sieně (Donatoni) a v Darmstadtu (Cage, Xenakis). Muzikologii absolvoval na Masarykově univerzitě v Brně. Uměleckou aspiranturu a disertaci obhájil na JAMU v Brně. Na Ostravské univerzitě se habilitoval v oboru hudební teorie a pedagogika. V letech 1992–2004 působil na Institutu pro elektronickou hudbu a akustiku na Univerzitě hudby a dramatických umění v rakouském Štýrském Hradci. Od roku 1992 přednáší na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde je od roku 2003 proděkanem. Zouhar právě dokončil operu *Noci Dnem*, která vznikla na objednávku Národního divadla v Brně. Dále je autorem oper *Coronide* (2000) a *Torso* (2003, společně s T. Hanzlíkem), řady orchestrálních skladeb a komorních děl. Mnohé jeho skladby vznikly z podnětu hudebních těles (*Dama Dama*, *Ensemble Damian*, *Duo Ardašev*, *Malle Symen Quartet*, *Ars Incognita ad.*) a festivalů (*Concentus Moraviae*, *Expozice nové hudby Brno*, *Baroko Olomouc*, *Forfest Kroměříž ad.*). Jako hostující skladatel působil ve *Werkstadt Graz* a na *IEM Graz*. Za své skladby získal řadu cen (*Generace*, *Musica Nova*, *Český hudební fond ad.*) a stipendia (*Štýrský Hradec*). Zouharovy kompozice zazněly v abonentních cyklech *Státní filharmonie Brno*, *Moravské filharmonie Olomouc*, *Filharmonie Plzeň ad.*, byly scénicky i koncertně provedeny mj. v Národním divadle v Praze, v Janáčkově divadle v Brně, v *Bühnen Graz*, *Teatro Asioli*, na festivalech *Pražské jaro*, *Schleswig-Holstein-Musikfestival*, *Hörgänge Wien*, *Music of our Age Budapest*, *Expozice nové hudby Brno*, *Concentus Moraviae*, *Bohemia Magica*, *Mélos-Etos Bratislava ad.*, v médiích a jsou vydávány na zvukových nosičích. Vít Zouhar je také autorem knihy *Postmoderní hudba? Německá diskuse na sklonku 20. století* a řady studií zaměřených na problematiku hudby 20. století (*minimalismus*, *reduktionismus*). Pro *IEM-Cube* ve Štýrském Hradci rekonstruoval prostorovou verzi elektroakustické skladby *Poème électronique* Edgarda Varèseho (2003). Podílel se na přípravách kritického kompletního vydání děl Bohuslava Martinů. V roce 2001 založil společně s prof. Josefem Gründlerem program *Slyšet jinak*, který je zaměřen na komponování dětí v hudební výchově.

O INSCENÁTORECH

Gabriela Tardonová pochází z Karviné. V pěti letech se stala členkou výběrového souboru *Permonik*, s nímž absolvovala množství tuzemských i zahraničních zájezdů. V roce 1998 promovala na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v oboru sbornírovství. Po dobu studií pracovala jako asistentka sbornírovství souboru *Permonik*. Od roku 1998 studovala na Janáčkově akademii múzických umění v Brně ve třídě Rostislava Hališky a Lubomíra Mátle. Po dobu studia na JAMU pravidelně spolupracovala s Janáčkovým akademickým orchestrem a vedla Komorní orchestr města Blanska. Spolupracuje též s Moravskou filharmonií Olomouc, Janáčkovou filharmonií Ostrava a Státní filharmonií Brno. V roce 2002 se zúčastnila soutěžních dirigentských kurzů v Ostravě pod vedením Zsolta Nagye a stala se jejich vítězkou. V roce 2003–4 studovala v rakouském Grazu na Universität für Musik und darstellende Kunst v dirigentské třídě Prof. Martina Siegharta. V rámci tohoto stipendijního pobytu byla vybrána k aktivní účasti na mezinárodním festivalu *International Week* konaném v Grazu, kde spolupracovala s univerzitním symfonickým orchestrem. V komorní opěře *JAMU* nastudovala a v Národním divadle premiérovala *Žirafí operu* Markéty Dvořákové. Dále pak dvě opery Josefa Berga *Snídaně na hradě Šlankvald* a *Eufrides před branami Týmén*. V roce 2004 promovala na JAMU. V červnu téhož roku provedla na festivalu *Forfest* v Kroměříži premiéru skladby *Dor* pro akordeon a orchestr norského skladatele Henrika Sandeho. Na podzim roku 2004 navázala na předešlou spolupráci s autory Markétou Dvořákovou a Ivo Medkem a v rámci festivalu *Bušení na železnou oponu* provedla ve Stavovském divadle v Praze premiéru jejich opery *Mřítvá*. Od téže doby pracuje také jako dirigentka orchestru *Mladí brněnští symfonikové*.

Operní režisér a scénický výtvarník **Rocc** (vlastním jménem Rok Rappl, umělecké jméno jako pocta M. Mrázkové) se narodil 1979 v Lublani, Slovinsko. Po ukončení Gymnázia Bežigrad v Lublani v roce 1998 studoval obor operní režie u A. Vaňákové na JAMU v Brně. Absolvoval v roce 2003 a stal se tak prvním a jediným diplomovaným operním režisérem ve Slovinsku. V letošním roce ukončil postgraduální studium scénického designu („Executive Master in Scenography“) u L. Wallena a T. Brejzeka na Vysoké škole pro design a umění v Curychu (Švýcarsko), a byl přijat na postgraduální studium scénografie u rosalie na Vysoké škole pro design v Offenbachu am Main (Německo). Je stipendistou Ministerstva kultury Slovinské republiky a Zoisovy nadace pro mladé talenty, podporuje ho také Slovinská akademie věd a umění. Rocc již inscenoval v Národních divadlech v Lublani a v Praze, jeho projekty byly k zhlédnutí v České republice, Slovinsku, Švýcarsku, Německu a Rakousku. Spolupracoval jako kulturní zpravodaj se slovinským deníkem „Dnevnik“ a rozhlasovou stanicí „Ars RTV Slovenija“. V současní době přednáší „scénickou interpretaci & jevištní pohyb“ na operních a pěveckých dílnách v německém Freyungu, které vede mezzosopranista B. Hesse-Bachmaier. Je zakladatelem a spolu-uměleckým vedoucím mezinárodního ansamblu „opera povera“ se zaměřením na minimalistickou hudebně-divadelní estetiku, ve fázi vzniku je první operní projekt „Das Lotuslied“. Jako režisér a výtvarník se Rocc podepsal pod následující operní inscenace: G. B. Pergolesi: „La Serva Padrona“ (Komorní opera JAMU Brno, 1999), A. Scarlatti: „L'Amor Generoso“ (Komorní opera JAMU Brno, 2002), E. Toch: „Die Prinzessin auf der Erbse“ (Opera Slovinského Národního divadla Lublaň – slovinská premiéra, 2003), J. Berg: „Eufrides před branami Týmén“ & „Snídaně na hradě Šlankvald“ (Studio Devitka JAMU Brno, 2004), M. Dvořáková & I. Medek: „Mřítvá?“ (Opera Národního divadla Praha – světová premiéra, 2005), G. A. Lortzing: „Die Opernprobe“ (1. Freyungská operní dílna – Německo, Česko, Rakousko, 2005). Rocc je zároveň autorem mnoha dalších projektů (performance, happeningy, instalace, výstavy), ve kterých spojují divadlo, hudbu, tanec, výtvarné umění a nová média: „Operní galerie“ (Brno, 2000), „Shakespeareovské variace“ (Brno, 2002), „operní galerie II: Rusalka-aquarium“ (Hrad Bogenšperk, Slovinsko, 2002), „Stella Matutina“ & „Tichá

krajina“ (Brno/Praha, 2003), „Noneto“ (Brno, 2003), „Princezna na hrášku“ (výstava v Litijí, Slovinsko, 2004), „operní galerie III: E. M. (1585–1922)“ (Curych, 2004) a další.

NĚKOLIK POZNÁMEK K OPEŘE NOCI DNEM

Byl jsem velmi rád a poctěn, když se na mě před krátkou dobou obrátilo ředitelství Národního divadla v Brně prostřednictvím dramaturga Jiřího Zahradky, abych pro slavnostní znovuoctvení Reduty zhudebnil fragment Goetheho pokračování Kouzelné flétny. Tuto nabídku jsem přijal o to raději, neboť jsem věděl, že na ní budeme pracovat společně s režisérem a scénografem Roccem Raplem a dirigentkou Gabrielou Tardonovou, s nimiž jsme se již před časem měli setkat při brněnském inscenování mé opery Coronide.

Od samotného počátku jsem však o projektu uvažoval nikoli z perspektivy fragmentu Goetheho libreta, nýbrž slavnostní události, kdy bude opera poprvé uvedena. Důležitější než rytmus děje původního textu pro mě byla představa události znovuoctvení nové scény, její ztvárnění souborem Národního divadla v Brně i představa auditoria, které se jí účastní.

Také proto jsem se rozhodl zvolit hudební jazyk co nejjednoznačnější, který nikoho nenechává ani chvíli na pochybách a může diváka bavit. Obsahuje řadu dalších plánů, které ten, kdo bude chtít, může sám pro sebe objevit, avšak důležitější než rozklíčování kódu je, aby se do auditoria přelila energie a afekty do představení vložené. Proto jsem také zvolil mně nejbližší hudební jazyk, který kombinuje hudební minimalismus s rétorikou a jakoby klasicistními gesty. Nikoli citace hudby 18. a 19. století, ale její gestika spojená s minimalismem. Příběhu, fragmentu i době jeho vzniku je to jazyk přiměřený a zároveň je to jazyk, který všechny dříve zmíněné požadavky splňuje. Mozartovský ohlas zde zůstal pouze v charakterech rolí Papagena a Papageny, jinak jsem se snažil zdůraznit více autonomnost Goetheho textu, než návaznost na Schikanedera. Té jsem se spíše obával, neboť se domnívám, že by mohla celou inscenaci spíše zranit. Ať už tím, že rozladěný divák by neslyšel svého Mozarta a nebo tím, že by opera již v rovině Goethova fragmentu nebyla tak strhující jako první Kouzelná flétna, o hudbě ani nemluvě. Proto také jiný název – v němž milovníci akronymů již nepochybně nalezní skryté Národní divadlo – a proto nové libreto, které z Goetha pouze čerpá.

K původnímu libretu jsem proto přistupoval jako k textu, který musí být v češtině – byla to podmínka ND – a který určuje tvar a děj nové opery, nikoli však detaily jednotlivých scén. Ty zůstaly prostorem pro další volbu a výběr klíčových pasáží. Je to dáno jednak tím, že některé scény jsou v Goetheho fragmentu naznačené pouze scénickými poznámkami, jednak našimi společnými úvahami s dramaturgem Jiřím Zahradkou a režisérem Roccem Raplem o přibližně tříčtvrtěhodinovém formátu nové opery, v němž by pouhé odvíjení původního textu zaplnilo takřka stanovený časový rámec. Původní fragment jsem proto rozčlenil do dvanácti afektově protikladných částí, které odpovídají původnímu průběhu děje a rozhodl jsem se zesílit motivy mocenských her, dramatický konflikt mezi temnotou (zlem) a světlem (dobrem), a toužebné očekávání dítěte. Zatímco Goethe, nadšen Mozartovou a Schikanederovou stejnojmennou operou koncipoval libreto jako pokračování úspěšného vídeňského singspielu, opera Noci Dnem naopak zdůrazňuje svébytný dramatický příběh o zrození, intrikách a mocenských hrách. Nové libreto jsme pak společně s mou ženou Karlou psali již ve vztahu ke konkrétní hudbě. Je kombinací pasáží překladu Goetheho fragmentu Der Zauberflöte zweiter Teil s nově vzniklým textem, kdy abstrakce a rytmus slov je mnohdy důležitější, než jejich význam.

Libreto samotné lze interpretovat jako různé příběhy, lze o něm uvažovat jako o apotheose světla a zrození. Klíčový pro nás ale byl abstraktní svár mezi dobrem a zlem, který je projektován na očekávané děti (jak u Paminy, tak Papageny) a také ona pohádkovost, kdy temnota nocí se v závěru promění v jas dne a zakleté Paminino dítě se probouzí. Všechny scény vedou k tomuto radostnému finále. Současně je to příběh inscenovaný, pouhá hra

na drama mezi dobrem (Pamina) a zlem (Královna noci). Když jsem psal první scénu, v níž Královna noci zvolá: „Kdo mě to volá, kdo mě to ruší?“, stále jsem měl před očima dřevěnou postavu ze Švankmajerova filmu Lekce Faust, která volá „Fauste, Faustel“. Nikoli zvolání, ale hru na zvolání. Loutkové theatrum mundi.

Vit Zouhar

VĚČNÝ PŮVAB KOUZELNÉ FLÉTNY

Johann Wolfgang Goethe a Wolfgang Amadeus Mozart byli vrstevníky, oba patřili k narozeným okolo roku 1750: spisovatel přesto přežil skladatele o jeden lidský věk a epochální události nového století. I přesto, že byli současníky, nemůžeme hovořit o nějakém zvláštním, přímém vztahu dvou velikánů. Tváří v tvář se spolu setkali pouze jedinkrát, a to ještě jako děti. Sedmiletý Mozart koncertoval v obvyklém složení spolu se svou sestrou a otcem v Goethově rodném Frankfurtu nad Mohanem. Na malého génia se tehdy přišli podívat také čtrnáctiletý Goethe a jeho sestra Cornelia. „Vzpomínám si na toho malého muzička s tou frízúrou a rapírem ještě úplně jasně“, zmínil se J. W. Goethe už jako stařec, sedmašedesát let po této události. „Malý muziček“ tehdy předváděl jak klavírní hru z listu tak své fenomenální improvizace na varhany, po frankfurtském koncertě pokračoval na turné až do Paříže a Londýna. Goethe se však s Mozartem nepřímo setkával po celý život. Ještě ve velmi vysokém věku (1831) napsal J. P. Eckermannovi, jenž s ním celá léta vedl rozhovory, o Mozartovi následující: „Hudební talent se snad může projevit nejdříve, neboť hudba je čímsi vrozeným, vnitřním, co nepotřebuje nijak z vnějšku žít a rovněž tak nežádá žádných zkušeností života. Ale samozřejmě, takový zjev jako Mozart zůstane navždy zázrakem, jež dále nelze vysvětlit.“ Podobný zážitek z koncertu malého génia, tehdy jedenáctiletého a s doprovodem patnáctileté sestry Nannerl, měli i brněnští diváci v Redutě. Stalo se tak vlastně nepřízní osudu. V říjnu 1767, kdy ve Vídni řádila epidemie neštovic, se Amadeův otec musel vyhnout hlavnímu městu a uchýlil se s dětmi nejdříve do Olomouce. Amadeus se tehdy přesto neštovicemi nakazil a v Olomouci málem vypustil duši. Po uzdravení však dával koncerty jako dříve, na ten brněnský, 30. prosince 1767, se v tehdy dvacetitisícovém Brně dlouho vzpomínalo.

Wolfgang Amadeus Mozart zemřel 5. prosince 1791: právě v následujících letech nacházíme snad nejvýraznější spojníky Goetha s rakouským skladatelem. V témže roce totiž J. W. Goethe převzal vedení výmarského divadla a novou sezónu otevřel inscenací Mozartovy opery „Únos ze serailu“, následovaly opery „Don Giovanni“, „Figarova svatba“ a konečně, v lednu 1794, se ve Výmaru rozezněla i slavná „Kouzelná flétna“. Do konce Goethova výmarského intendantství se tato Mozartova a Schikanederova opera dočkala osmdesáti repríz!

A právě touto dobou začala v Goethovi klíčit myšlenka na vlastní dovětek k Schikanederově libretu, které snad kultivovaný básník mohl pokládat na svůj vkus za přec jen až příliš necudné, povrchně mystické a „smyslné“. Podněty, jež vstřebával během inscenování Mozartových oper, a rovněž tak popudy, které přicházely z počátků přátelství s Friedrichem Schillerem (ve vzájemné korespondenci obou velikánů najdeme řadu míst o Mozartovi, zvláště pak o „Donu Juanovi“, jak spisovatelé označovali Mozartovu operu „Don Giovanni“) se začaly formovat k vlastnímu dovětku uzavřené kapitoly Mozartova díla.

„Kouzelná flétna“ Goetha přitahovala především spojením veselí s vážností – brebentivá dueta Papagena s Papagenou, za jejichž hravostí jistě stojí italská opera buffa, střídá slavnostnost kněží, v jejichž čele stojí nositel idejí humanismu Sarastro (Zarathustra). Jeho protipólem je zase listivý strůjce zla Monostatos a temný majestát Královny noci, pro níž Mozart zvolil, poněkud anachronicky, krásu barokní árie a jejich trpytívkých koloratur. V roce 1796 se tedy Goethe po všeobecném úspěchu Mozartovy opery rozhodl pro její pokračování. Motiv byl jasný, spisovatel si jistě pohrával s myšlenkou navázat na úspěch originálu: hodlal pragmaticky využít známých postav a jejich charakterů; rovněž dekorace divadel, v níž se „Kouzelná flétna“ hrála, by byly vystačily

i na druhý díl („Dekorace vody a ohně jako v Kouzelné flétně“, říká nám, a především šestiřivým direktorům divadel, Goethova scénická poznámka). Goethe měl v úmyslu „vystupňovat situace a poměry“ v Schikanederově předchozím libretu, „dodat tak hře života a zajímavosti“, a, jak se velikán překvapivě vyjádřil, „ulehčit tak hercům a divadelním ředitelům při uvádění nové a komplikované hry“. Goethovo pokračování „Kouzelné flétny druhá část“, však není žádným solitérem v jeho tvorbě – bývá motivicky srovnáváno s „Faustem II“; osvobození Genia zde připomene faustovskou scénu s Euforionem, jakož i trojlístek postav Tamino, Pamina a Genius se zrcadlí v Heleně, Faustovi a jejich synu Euforionovi. Výmarský básník, jenž měl jako i Mozart, blízko k Svobodnému zednářství, se rovněž snažil do svého přípisu vložit základní myšlenky hnutí. Totiž úsilí o dokonalost v rámci mravních hodnot osvícenství: humanity, svobody, tolerance a bratrství. Jeho „mysterium divinum“ mělo vždy dospět k „mysterium humanum“, zvěstování nové humanity mělo být zakončeno spásnou silou lásky.

Goethovo pokračování „Kouzelné flétny“ je fragmentem – z plánovaných třiceti výstupů jich autor dokončil devatenáct. Proč práci na chystaném „trhák“ přerušil? Zbývají nám jen domněnky. Je možné, že se k nedokončené práci nevrátil také pro naznačené příbuznosti s druhým dílem Fausta. Z korespondence však také víme, že se tehdy již slavnému spisovateli kupodivu jen velmi těžko dařilo hledat autora hudby. Oslovil mimo jiné významného Mozartova současníka Pavla Vranického, jenž měl jako skladatel blízko k vídeňskému dvornímu divadlu, ten se však necítil (jaká pokora!) být hoden pokračovat v Mozartově odkazu. A to i přesto, že si Goethova fragmentu libreta cenil více, než díla Emanuela Schikanedera. Tím nejpádnějším důvodem Goethova přerušení práce na libretu však zřejmě bylo to, že jej v jeho záměrech předběhl skladatel Peter von Winter, který už v roce 1798 uvedl operu „Labyrinth aneb Boj s živly. Druhý díl Kouzelné flétny“. Autorem libreta byl opět, tentokrát ještě lidovější, Emanuel Schikaneder. Ironií je, že inscenaci právě této opery mohli naši předkové dvacet let po jejím vzniku vidět v Brně a právě v sále Reduty! S geniemi loci je však spjat i velký německý spisovatel. Brněnští milovníci divadla mohli v Redutě jen za Goethova života shlédnout inscenace dvanácti(!) jeho dramát, včetně slavného Fausta v roce Goethova úmrtí.

V brněnské Redutě jsme tedy, v den znovuotevření jejích slavných prostor a v předvečer velkého výročí narození epochálního skladatele, po staletích svědky třetího oživení mýtů o Sarastrovi, Královně noci, Taminovi a Pamině. Motivů Goethova libreta „Kouzelná flétna druhá část“ využil ve své kompozici „Noci Dnem“ hudební skladatel Vít Zouhar.

Petr Štědroň

Noci Dnem

Vít Zouhar, Karla Zouharová, libreto na motivy fragmentu Johanna Wolfganga Goetha Der Zauberflöte zweiter Teil

Hudební introdukcce

1. Povstaňte.

Monostatos: Povstaňte a velejte naši bohyni!
S triumfem se vracíme, ó, vládkyně,
hotovo již je, ó, bohyně.

Dámy: Slyš nás bohyně, slyš nás přemocná,
vznešená vládkyně, vsudypřítomná.
Královnou noci, přijdi k nám.

Monostatos: Slyš, slyš, přijdi k nám.
Co ti brání zhlédnout k nám?

Dámy: Přijdi, přijdi, přijdi k nám!
Ó, bohyně, která v hrobkách uzavřena
jen pobýváš,
na vzdor hrdým světům trůníš,
co ti brání, ó, královnou?

Královnou noci: Kdo mě to volá? Kdo mě to ruší!

Dámy: Ó, slyš svého přítele!

Královnou noci: Vlňte se mraky, přikryjte zemi, nářky ať zaznějí,
říňte se komety, rozpalte zemi,
má pomsta je již naplněna.

2. Kráčíme a slyšíme

Chlapci: Kráčíme a slyšíme a vidíme,
jak se rakev pohybuje,
kráčíme a slyšíme,
jak se rakev pohupuje.

Tamino: Chraňte dítě mé!

Chlapec: Chraňte, bohové, ubohé dítě samotné.

Chlapci: Ach, ubohé zavřené dítě.

Ležíš zde tak samotné!

Tvoje matka a tvůj otec

nesmí tě již spatřit více!

Tamino: Hruzný úder hromů nás dnes tak ztrestal.

Chlapci: Kráčíme a slyšíme a vidíme,

jak se rakev pohybuje.

3. Papageni, tuční ptáčci

Papageno: Papageno, buďme čilí,
Papageno, buď veselý.
Sklíčenost už odchází,
dej, ať pryč je nesnázi.

Papagena: Pojďme, pojďme vesele!

Papageno: Podívej ti tuční ptáčci...

Papagena: ...zajíci, králíci, opice, medvědi...

Papageno: ...ptáčci už se třepotají...

Papagena: ...sloni, osli, krůty, žáby...

Papageno: ...ptáčci už se třepotají.

Papagena: Pojď, musíme se přičinit, obstarat si život,
užívat si klid!

Papageno: Dej, ať se lov podaří. Dej, ať jsme jen veselí!

Papagena a Papageno:

Papageno, buďme čilí,

Papageno, buď veselý.

Sklíčenost už odchází,

dej, ať pryč je nesnázi.

Papagena: Už jsme, už jsme vyslyšeni.

Papageno: Přidej, přidej do kroku.

Papagena: Bylo nám dnes naděleno...

Papageno a Papagena:

...to nejlepší,

Papageno a Papagena:

Pa-pa-pa...

Papageno: Papageno, buďme čilí, Papageno,
buď veselý. Sklíčenost už odchází,
dej, ať pryč je nesnázi.

Papagena: Pojdme, pojdme vešele!
Papageno: Podívej ti tuční ptáčí...
Papagena: ...jak se všude třepotají.

4. Sarastrovo loučení

1. Muž: Odchází od nás jako poutník.
Muži: Již nezazní slova Sarastrova,
nezazní nám pravda nikdy víc.
Sarastro: Losem vybrali mne, musí to být,
neváhám podřídít se, musí to být.
Roste síla nepřátel, musím teď jít.
Bůh tak přikázal odejít od vás a opustit vás.
1. Muž: Není pravdy na zemi, obklopuje nás jen
hluboká noc.

5. Nářek Paminy

Pamina: Ach, jaká nevyřčená hrůza mou duši jímá.
Zlatý hrob kryje, co mi osud dal i co mi vzal.
Nářky, smutek tiše dozní,
vytratí se brzy navždy,
děs a hrůza všechno svírá,
noc pokrývá temná kletba.
Ani hrobka, ani kopí,
nic už mě teď nezastaví.
Ani kouzla, ani meče, nezastaví mě již více.
Volám blesky, volám mraky,
vzývám všechno nebe temné.
Volám blesky, volám mraky,
vzývám všechny moci silné, mezi ohněm,
mezi vodou osvobozen bude můj syn,
mezi ohněm, mezi vodou pomstěn
bude náš syn.
Osvobozen a zachráněn bude brzy náš syn!
V duši mé je stále tíha zlá.

6. Papageni

Papageno: Pa
Papagena: Pa
Papageno: Papa
Papagena: Papa
Papageno: Papageni
Papagena: Papageni
Papageno a Papagena:
Papageni malí, veselí, troufalí,
odvážní a čilí, ptáčí roztomilí,
rychle poskakují, rychle poletují.

Papageno: Papa
Papagena: Papa
Papageno: Pa
Papagena: Pa

7. Procitnutí

Pamina: Pa
Tamino: Pa
Pamina: Papa
Tamino: Papa
Papagena: Papa
Papageno: Papageno
Papagena: Papageno
Papagena a Papageno:
Probudte se, nespěte, vstávejte rychle směle!
Papagena: Papageno.
Papageno: Papagena.
Tamino: Hrozivá kletba ustupuje,
hrozivá kletba sílu ztrácí!
Papagena: Kletba hrozná ustupuje!
Pamina: Nářky, smutek tiše dozní,
spravedlivá bude pomsta!
Tamino: Hrozivá kletba sílu ztrácí!
Papagena a Papageno:
Probudte se, nespěte, vstávejte rychle směle!

Tamina: Volám blesky, volám temné mraky!
Pamino: Ani kouzla, ani meče,
nic už nás teď nezastaví!

Papagena: Moji milí, svítání se kvapem blíží!

Tamino: Naše dítě zachráníme!

Papagena a Papageno:

Moji milí, svítání se kvapem blíží!

Tamino: Brzy přijde šťastná chvíle, naše dítě
zachráníme! Hrozná kletba sílu ztratí!

Pamina a Tamino:

Dobré znamení!

Papagena a Papageno:

Nebe zlatné. Noc už končí!

Pamina a Tamino:

Dobré znamení! Dobré znamení!

Nebe ukazuje dobré znamení!

Papagena a Papageno:

Syn váš bude zachráněn!

8. Příchod kněží

Dámy: Už přicházejí.
Kněží: ...dá se zachránit.
Dámy: Už přicházejí Vaši rádcové.
Kněží: Kráčíme, vidíme, slyšíme.
Kněží: Hluboko je skrytý, v hlubokých
sklepeních vašeho hradu.
Kněží: Kráčíme, vidíme, slyšíme.
Dámy: Už odcházejí Vaši rádcové.
Kněží: Dá se zachránit!

9. Strážcové

Muži: Soudíme, trestáme.
Dámy: Soudíme, trestáme.

10. Noci Dnem

Pamina: Prostoupím vodou, projdeme ohněm.
Tamino: Neublíží nám!
Královna noci:
Vzhůru, strážci, obludly!
Postavte se proti nim!
Pamina: Proniknu mezi vás, mezi vás!
Královna noci:
Chraňte můj poklad!
Pamina: Prostoupím vodou, projdeme ohněm.
Královna noci: Zabte je, zabte je!
Tutti: Chlapec nás slyší a už se probouzí.
Chlapci: Á.
Tamino: Bohové, to štěstí moje!
Pamina: Proniknu mezi vás, mezi vás!
Sarastro: Světlo přichází, temno ustupuje!

11. Jsem to já

Chlapci: Jsem to, jsem to já.

12. Finale

Tutti: Pa-pa-pa-pa-pa
pa-pa-pa-pa-pa-pa.
Pa-pa-pa-pa-pa
pa-pa-pa-pa-pa-pa.
Pa-pa-pa-pa-pa
Pa-pa-pa-pa-pa
Pa-pa-pa-pa-pa
pa-pa-pa-pa-pa-pa.
Pa-pa-pa-pa-pa
pa-pa-pa-pa-pa-pa.
Pa-pa-pa-pa-pa
Pa-pa-pa-pa-pa
Pa-pa-pa-pa-pa
pa-pa-pa-pa-pa-pa.
Pa-pa-pa-pa-pa
pa-pa-pa-pa-pa-pa.
Pa-pa-pa-pa-pa

Kouzelná flétna druhá část

J. W. von Goethe

Fragment

Přeložil Petr Štědroň

Den, les, skalní sluj, přitesaná do slavnostního portálu.

Z lesa přicházejí: Monostatos. Mouřeninové.

- Monostatos:** Povstaňte a chvalte,
Druhové, štěstí květ!
Teď s triumfem vraťme se,
K Bohyni spějme zpět.
- Sbor:** Zdařilo se nám,
Přispěl nám štěstí květ!
Teď s triumfem vraťme se,
K Bohyni spějme zpět.
- Monostatos:** My šli jen úkradkem,
A vplížili se tam;
Co dali příkazem,
Brzy se zdaří nám.
- Monostatos:** O Bohyně! Jež v kryptách
Se sebou sama jen dlíš,
Brzy už do výšin nebe
Vzdor pyšným zrakům
Na trůn se usadíš,
Ó slyš druhu svého! Zitřků svých chotě slyš!
Co brání ti, všepřítomná Moci,
Co zdržuje tě, ó Královno Noci!
V okamžik tento nás tu zastíníš!

Udeř! hrom. Monostatos a Mouřeninové padají k zemi. Temno.

Z portálu vycházejí mračna, až jej pohltí.

Královna: *(v mračnech)*

Kdo volá mě?
Kdo odvážil se ke mně mluvit?
Kdo ticho směle měl přerušit?
Nic neslyším! – Mám zas sama dlít?
Svět kol mě umlknul; tak má to být!

Mračna se rozprostírají po divadle

a táhnou přes Monostata a Mouřeniny, které je však ještě vidět.

Vlňte se, mračna,
pokryjte zem,
Víc šera a temnot,
Ať dopadá sem!
Hrůza a děs,
Nářky a běs,
Ať tíše dozní stýskání
Ať skončují váš zpěv půlnoční
skon a mlčení!

Monostatos a sbor:

(v předešlé pozici, zcela tiše):

U tvého trůnu tu,
Ležice, by sloužili –

Královna:

Což jste, vy Věrní,
se mi zas zjevili?

Monostatos:

Tak, tvůj Věrný,
Milovaný, on jest to.

Královna:

Jsem pomstěna?

Sbor:

Bohyně, jsi!
Plazte se, blesky
ve zběsilem kvapu
Horlivě, byste rozčísly
tu tklivou nočního nebe mapu!
Řiňte se komety a váš jas,
Z nebes dolů!
Vy tvárné plameny,
Setkejte se zas,
A posvitte na ten
Uspokojený zlosti kvas!

Monostatos a sbor:

Vizte! Komety,
Klesají dolů,
Ty tvárné plameny,
Potkávají se spolu,
A stoupá žár od pólů.

Tim, že se ze středu šíří polární jas, stojí Královna jakoby obklopena svatozáří. V mračích se křížují komety, Eliášovy ohně a světelné koule. Cepek musí tvary, barvou a skrytou symetrií vytvářet sice děsivý, přesto však příjemný efekt.

- Monostatos:** Tvou slavnostní krásu
Spatřil již brzy celý svět,
K Říši Slunce sáhnou špičky tvého jasu,
Pamina a Tamino, těm chvěje se plácem ret;
Hrob noční je jejich štěstím nejvyšším.
- Královna:** Jejich novorozený syn, toho v rukách máme?
- Monostatos:** Ještě ne! Však brzy i to dokonáme,
Já čtu to v divé víravě hvězd.
- Královna:** Což jej v rukách nemám?
- Monostatos:** Ó, Bohyně, hleď na nás s laskavostí!
Královský dům v strastech bylo vidět;
Teď můžeš s radostí je nenávidět
Slyš! – Na trůn již vstoupil nejkrásnější z dní
Sladká naděje už byla na dotek té ženy,
Den slíboval, chotě věrného že odmění,
První synek dlouze vymodlený.
Dívky už vily ty nejbohatší věnce
Už chystaly se na průvody a tance,
A nové šaty těšily je ještě více.
Zatím ženy s moudrou horlivostí bděly,
A mateřsky královnu obhlížely,
My plížili se palácem mimo zraky všech –
Tu ozve se: Synek! Synek!
My bez průtahů otevřeli
Tu rakev zlatou, co od tebe jsme obdrželi,
Temnota se rozprostřela,
vše živé do tmy sevěla,
Každý tápe, sní a vrávorá.
Matka ještě pohledů si neužila,
Otcí jsem pohled na spanilé dítě
vůbec nedopřál,
Ohnivou rukou jsem jim je hned sebral,
Do oné zlaté rakve je pak rychle zamykal –
A noc má již barvu pěttemnou,
Jen naše tygří oči nacházejí cestu tmou;
Však col! V tom musí být nevim jaké síly,
že nejvyšší mocí na odpor se nám postavily.
Ta zlatá rakev těžkne –

Sbor: Ta tíha začíná být v rukách znát.

Monostatos: Je těžší víc a víc!
To dílo nelze dokonat.
Sbor: Stahuje nás dolů k zemi.

Monostatos: Tam zůstane už pevně a už ani o krok dál.
Dozajista! To Sarastro svým kouzlům
průchod dal.

Sbor: Sami zaleknem se kouzel a prchnem pryč.

Královna: Zbabělci, to jsou vaše činy?
Můj hněv –

Sbor: Zdrž svůj hněv, ó Královno!

Monostatos: Mé nepohnuté, chytré smysly,
Tvou nezlomnou pečeť vtiskly,
Na zlatý hrob pacholátka jí dávám,
Navěky je tím zamykám.
Ať jen svého miláčka si mají!
Tam ať se o něj, nehybného, postarají!
Tam stojí mrtvé břemeno;
den sklíčeně protrhl se tmou,
My táhnem odsud s písni hrozivou.

Sbor: Spatří-li matka,
kdy syna svého,
sudičkou záhy,
prýč vlečeného.
Spatří-li otec,
Kdy syna svého,
Sudičkou záhy,
Prýč vlečeného.

Monostatos: Sic vím, že sotva jsme se vzdálili,
Byl sarkofág jak pírkó zase
A k rádu bratří už se nese,
Co, zahloubaní, sebe i druhé
moudrosti učili.
Teď lstí a silou knecht tvůj
zas se musí činit!
Ni svatým kruhům nejsou cizí,
Tvá nenávisť a zlořečení mohou i tam sílit.
Když manželé se uvidí,
ať posedne je šílenství;
Má-li pohled na dítko rozkoš
jejich probudit,
Dej je hned navždy uchvátit.

Královna, Monostatos a sbor:

Spatří-li rodiče
sebe kdy spatří,
Duši jim zachvátí
Šílenství, bratří
Spatří-li rodiče
Kdy syna svého
Sudičkou hned
Prýč vlečeného.

Scéna přechází v chaos, z něž se vyvine:

Královský sál

Na zlatých nosítkách, pokrytých nádherným kobercem, nesou ženy zlatý sarkofág. Jiné nesou nad ním bohatý baldachýn. Sbor.

Sbor žen: Tichou péčí víe to v nás,
A radost barví smutku kal,
Je tu dítě, je tu syn,
A přesto prsa svírá žal.

Dáma: Tak putujte dál a klidu nedejďte!
To vůle moudrých mužů přikazuje;
Věřte v ni, a slepě poslouchejte!
Dokud kráčíte, tak dítě žije.

Sbor: Ach, ubohé zavřené dítě,
Jak se ti jen povede!
Tvá dobrá matka uzřít nesmí tě,
Tvůj otec vidět nebude.

Dáma: A teď manželská láska bolestně se hatí,
Útěcha jim není dána,
srdce druhého se nedočká,
Tam kráčí on, tu jde zas ona o samotě štká,
Sarastro jen zas do domu mír navrátí.

Sbor: Ó spi sladce, ó tiše spi,
Dávno vytoužený synu,
Z toho rovu časného,
Vystoupíš k otcovu trůnu.

Dáma: Přichází král; spějme odsud pryč,
kde byvší sláva!
Pustá místnost jen nárkům zaznít dává,
Prázdnotu svého trůnu tuší, však:
Ať nezří rakev syna drahého jeho zrak.

(Odcházejí.)

Tamino: Když na otce z kolébky
Něžně a svěže se chlapec usmívá,
A ty víle milované rysy
Ranní vánek ovívá,
Ano, za tento dar losem daný,
dal všecek by majetek nastřádaný,
Ach, dítě žije, milován je potomek,
Dokud zas on lásku nevrátí jim nazpátek.

Ženy: (v dálce) Ach, dítě žije, milován je potomek,
Dokud zas on lásku nevrátí jim nazpátek.

Tamino: V soumraku blížil se již den
V nachu jitra s krásnou Aurorou
Ach! Ten děsný úder hromu jen,
A překryje tu jasnou scénu tmou.
A co mi osud nadělil,
tak brzy zlatým hrobem skryl.

Ženy: (v dálce) A co mi osud nadělil,
tak brzy zlatým hrobem skryl.
Tamino: Slyším je, mého miláčka nesou již.
Naříkejme spolu! Ó, pojďte blíž!
Pravte! Jak snášší Pamina tu sudbu?

Dáma: Teď chybí jí ta darovaná božská krása,
Vzdychá po tobě, po chlapi až srdce drásá.

Tamino: Ještě mé štěstí uzamknuté naživu je,
povídejte?
Hýbe se ještě na zakletém místě?
Ó, naději v ten poklad jen mi dejte!
Ó, brzy přiveďte je zpátky, jistě!

Dámy: Když se zkalenými smysly,
Kráčíme a nasloucháme,
Tak tam uvnitř jsme zaslechly,
Šelestění podivné.
Cosi hnout se ucítíme,
Rakev hnout se spatříme,
Nasloucháme s mlčením
Těmto dobrým znamením.
A v noci, kdy ticho leží v stráni,
Jest slyšet dětské žvatláni.

Tamino: Bohové, chraňte je jak zázrakem!
Manou krmete! Osvězte vaším nápojem!
A dokažte tak věrnost svou,
Spějte jen stále dál, dál nanovo,
Brzy bude již svatou záchranou,
Spásné boží slovo Sarastrovo.
Číhejte na sebemenší hnutí
Hlaste jakékoliv pnutí,
Otcí v jeho starosti!

Tamino a sbor: Svobodné a zachráněno,
K prsům matky uloženo,
Nechť leží tam jak andílek!

*Les a skály, v pozadí chýše, z jedné její strany zlatý vodopád,
na druhé vábníčka na ptáky. Papagena, Papagena sedí po obou
stranách výjevu, odvrácení od sebe.*

Ona: (vstane a jde k němu)

Copak je, milý mužičku?

On: (sedí) Jsem mrzutý; nech mě jít!

Ona: Což nechceš svou sladkou slepičku?
Nechceš už dál na očích mě mít?

On: Jsem mrzutý, jsem mrzutý!

Ona: Je mrzutý, je mrzutý!

Oba: Celý svět už krásný není víc.

(Ona si sedá na svou stranu.)

On: (vstane a jde k ní)

Copak je, ženuško rozmilá?

Ona: Jsem mrzutá; nech mě být!

On: Copak už nejsi tím holoubkem, cos byla?

Chce naše láska už od nás odejít?

Ona: Jsem mrzutá! Jsem mrzutá!

On: (vzdalujíc se)

Jsem mrzutý! Jsem mrzutý!

Oba: Co jen nám dvěma se mohlo přihodit?

On: Mé dítě! Mé dítě!

Jen budme trochu rozumní!

Nejsme-li k našim dobrodincům vsutku
nevďeční, v tom nezpůsobném chování?

Ona: Tak to je! Tak říkám to i já,
a přesto jinak nebude.

On: Proč jen radost nemáme?

Ona: Neb veselostí strádáme.

On: Copak nedál nám princ k svatbě dar,
tu cennou flétnu, s níž všechna zvířata
zlákáme a pak nejhutnější najdeme
a krmí nejlepší z něj schystáme?

Ona: Copak nedarovali mi hned druhého dne
od svatby tu skvostnou zvonkohru? Sotva
na ní klepnu, hned se ptáci vrhají do sítí.
Pečení holubi létají nám do huby.

On: Špikovaní zající nám skáčou na stůl!
A přičaroval nám Sarastro plodný pramen vína
k chýši naší. A přec radost nemáme!

Ona: (*vzdychne*)
Ano! Není divu.

On: (*vzdychne*) Jistě! Není divu.

Ona: Chybí nám –

On: Bohužel nám scházejí –

Ona: (*plačky*) Jsme přeci vskutku nešťastní!

On: (*plačky*) Je tak, vskutku nešťastní!

Ona: (*s narůstajícím pláčem a vzlykotem*)
Ty krásné,
On: (*stejně tak*) Způsobné,
Ona: Malé,
On: Šarmantní
Ona: Pa –
On: Pa –
Ona: Papa –
On: Papa –
Ona: Ach, ten bol mě ještě zabije.
On: Já už vůbec nechci žít!
Ona: Mně zdálo se, že už tu byli.
On: Už kolkolem skákali.
Ona: Jak to bylo pěkné!
On: Napřed jeden malý Papageno.
Ona: Pak zas jedna malá Papagena.
On: Papageno.
Ona: Papagena.
On: Kde jen zůstali?
Ona: Oni totiž nepřišli.
On: To je pravé neštěstí!
Kdybych se byl tak zavčas oběsil!
Ona: Kdybych tak zůstala stařenou!
Oba: Ach, my ubozí!

Sbor: (*za scénou*)
Vy dobrá stvoření
Nač jen tolik truchlení?
I vy ptáčky veselí,
Budte zas rádi a čilí!

On: Aha!

Ona: Aha!

Oba: To zněj nám skály,
Tak jednou zapěly.
Tak zněly,
Tak pěly,
Lesy i sály.

Sbor: Obstarejte svou živnost,
Těšte se z klidu!
Vám daruje Božstvo – (*pauza*)

On: Pa?

Sbor: (*jako ozvěna*)
Pa, Pa, Pa.

Ona: Pa? Pa? Pa?

Sbor: Pa, Pa, Pa, Pa.

On: Papagena? (*pauza*)

Ona: Papagenu? (*pauza*)

Sbor: Vám dají bohové
Děti pár k tomu.

On: Pojď, budme pilní!
Vrtoch ten ať už je pryč.
Nejdřív sklenka vína nás posilní.

Jdou k pramenu a pijí.

Oba: Pojď, budme pilní!
Vrtoch ten ať už je pryč.

*On bere flétnu a rozhlíží se, jako by se díval po zvěři.
Ona si sedne do drobného loubí u čihadla na ptáky
a bere si zvonkohru.
On píská.*

Ona: (*zpívá*) Nech, ó velký duchu světla,
Ať zdaří se náš lov! (*Hraje.*)

Oba: (*zpívají*) Ať ptáků hejna pestrá,
Chytnou se nám na lákadla. (*Píská.*)

Ona: (*zpívá*) Hled! Lvi se už vydávají
Na cestu k nám zčerstva. (*Hraje.*)

On: (*zpívá*) Ti na mě moc síly mají,
A z tužšího jsou zvěrstva. (*Píská.*)

Ona: (*zpívá*) Slyš, jak ptáčky poletují,
Ve větvičích se třepetají. (*Hraje.*)

On: (*zpívá*) Jen hraj dál! Ta drobná chasa,
Je z toho nejlepšího masa,
Z pole už sem kvačí zhusta,
Kuřátka krásná a tlustá. (*Píská.*)

Ona: (*hraje a zpívá*)
Písej dál. Už přicházejí,
Králicí a zajíčkové sem už spějí.

*a skále se objeví králíci a zajíci. Zatím přišli i lvi,
medvědi a opice a vstupují Papagenovi do cesty. – Ona hraje.*

On: (*zpívá*) Medvědi ať zase jdou!
A ty zpropadené opice!
Ti tlustí a jen hloupi jsou,
Ty zas útlé převelice!

Na stromech je vidět papoušky.

Ona: (*hraje a zpívá*)
Papoušků přilétly
k nám houfy,
Na cestu z daleka si troufily,
Barvy na nich sice hrají,
Však ani dobře nechutnají.

On: Políčil mezitím na zajíce, jednoho chytil a přináší jej za slechy.
Hleď, zajíčka lap jsem nám,
Tam takových davy jsou,

Ona: Zatáhla mezitím síť, v níž se třepetají ptáci.
Hleď, ti tuční ptáci tam,
Jak osklivě se cpoú.

Vytáhne jednoho ptáka a přináší jej za křídla.

Oba: Dobře, mé dítě! My žijeme tak
Jeden z druhého.
Pojďme jasně, veese jak pták,
Putovat do domu našeho!

Sbor: (*není vidět*) Vy naši ptáčky veselí,
Budte zas zertovní a čilí!
Zrychlete krok a ráz!
Vyslyšení jste byli,
Ve vaší chýši vás,
Tím nejkrásnějším nadělili.

Při opakování se On a Ona přidají.
Zrychlete krok a ráz!
Vyslyšení jste byli,
Ve vaší chýši vás,
Tím nejkrásnějším nadělili.

Chrást.
Shromáždění kněží.

Sbor: Hledět má muž, a volit!
Co mu ale často volba zmůže?
Chytří vážnou, moudří mohou chybit,
Dvojitou trýzní volit pak býti může.
Jednat vhodně,
Kráčēt rovně,
Toť volba šlechetného muže!
Ať jen trpí,
Ať nesoudí,
Jednou náhoda promluvit může!

Sarastro mezi ně vstoupí v závěru zpěvu. Jakmile dozní zpěv, vejde Hlasatel a přistoupí k Sarastrovi.

Hlasatel: Před severní branou našeho svatého bydliště stojí náš bratr, jenž letos putoval a přeje si být vpuštěn zpět. Posílá jistě znamení, z něj můžeš poznat, že je dosud hoden být znovu přijat do našeho středu.

Předá Sarastrovi kulatý křišťál na šňůrce.

Sarastro: Tento tajuplný kámen je ještě jasný a čirý. Byl by se zakalil, kdyby náš bratr pochybil. Uved' navrátilce dovnitř!

(Hlasatel odejde.)

Sarastro: V těchto tichých zdech se člověk učí bádat v sobě a svém nitru. Připravuje se vyslechnout hlas bohů; avšak vznešený jazyk přírody, s tóny potřebných lidí se seznámí jen ten poutník, jenž se potuluje po širých luzích země. V tomto smyslu nás zákon zavazuje, každý rok vyslat jednoho z nás ven do nevládného světa. Los rozhodne a zbožný muž uposlechne. I já, poté, co jsem svůj diadém předal důstojnému Taminovi a on svou silou mládí a časnou moudrostí vládne místo mne, i já dnes poprvé stejně jako každý z vás sáhnu do posvátné nádoby a podřídím se výroku osudu.

Hlasatel vstoupí s Poutníkem.

Poutník: Zdar tobě, otče! Zdar vám, bratři!

Všichni: Tobě zdar!

Sarastro: Křišťál mi již ukázal, žes navrátil se s čistým srdcem, že žádná vina tě netíží. Nyní ale svým bratrům sděl, cos naučil se, co ses dozvěděl, a rozmnož moudrost tím, že ji potvrdíš! Předtím však ještě vyčkej, komu své šaty, komu toto znamení předat máš, koho vůle bohů tentokrát vzdálí ze šťastné společnosti.

Vrací poutníkovi kouli. Dva kněží přinášejí přenosný oltář, na němž stojí plochá zlatá nádoba. Oltář musí být tak vysoký, aby se do nádoby nedalo nahlédnout, současně však musí být v takové výši, aby se do něj dalo dosáhnout.

Sborový zpěv.

Sarastro: *(rozvinuje svůj svitek)*

Los vybral mne, a ani na okamžik nezaváhám podřídít se jeho příkazu. Ano, předtucha se naplnila. Mě vzdalují bohové z vašeho středu, aby mě i vás podrobili zkoušce. V nejdůležitější chvíli jsem odvoláván, neboť síly nevráživých mocí rostou. Mým odloučením od vás se miska dobra odlehčí. Držte pevně spolu, vytrvejte, nesejděte z pravé cesty a zase se radostně shledáme.

Korunu jsem dal svému ctěnému, Dal jsem ji muži vzácnému, Ta moc ještě mi zůstala, Že služba má vám nyní nastala. I ta však došla konce svého, Dnes vás tedy musím nechat,

A z místa milého a posvátného –
Už odebrat se blíže k činu,
Žij blaze tu, můj synu!
Žijte blaze, synové!
Braňte krásy moudrosti své!
Již odcházím,
Z místa milého a z posvátného sálu,
Coby poutník opouštím tu halu.

Během árie odloží Sarastro svůj svrchník a odznaky velekněze, které odnesou spolu se zlatou nádobou. Místo nich přijme oděv poutníka, na krk mu pověsí šňůru s křišťálovou koulí a do ruky vezme hůl. Skladatel k tomu ponechá mezi různými částmi árie prostor, ale jen tolik, kolik je nezbytně nutné.

Sbor: Kdo vládu nyní
Nad posvátným, libým místem bude mít?
Když coby poutník od nás musí odejít.

Kněží zůstávají stát po obou stranách, oltář je uprostřed.

Sarastro: Pro mne byl, u vás, bratři,
Život jak jediný den,
Proto radostné písně zapět vám patří,
V pokoře klesnout na zem,
A zase hned povstat, bratři,
To jest i božím příkazem!
Od vás odejít,
Cestou se vzdálit,
Jak hluboké hoře! Žal
Musím se vzchopit!
Jakou jen osud ránu mi dal!

(Odejde.)

Sbor: Vy svatě síně,
Vyslyšte nářky, ne!
Už nezazní silně,
Za jasného dne,
Sarastrových slov už žel je dost,
Na místě, jež šlechtí vážnost,
Co je čestná povinnost
On vyučit nás měl již dost.
Pravda už se nemá
Světlem šířit
V kráse a čistotě
Od tebe mířit.
Tvá pouť vysoká,
Sic dovrší se tak,
Však noc hluboká,
K nám vpadne jako mrak.

Slavnostní průvod.

Pamina se svou družinou. Přinášejí rakvičku, kterou Pamina chce, dle svého vnuknutí, věnovat Slunci. Rakvička je položena na oltář. Modlitba, zemětřás. Oltář se propadá a rakvička s ním. Zoufalství Paminy. Tato scéna je uspořádána tak, aby herečka mohla vyjádřit příznačný sled vášní.

Les a skály.

Papagenovo obydlí.

Našli v chýši krásná velká vejce. Myslí si, že by uvnitř mohli dlít nějací zvláštní ptáci. Básník se musí postarat, aby žerty, jež se při této příležitosti vyskytnou, nepřekročily meze slušnosti. Přichází k nim Sarastro. Po krátkém mystickém vzývání přírodních sil ze země vystoupí nízká skalka, v jejímž středu se pohybuje oheň. Na Sarastrův pokyn se na skalce utvoří hnízdo, vloží se do něj vejce a překryjí se květinami. Sarastro se vzdálí. Vejce se začínou nadouvat, jedno po druhém praskají a vystoupí z nich tři děti, dva chlapci a dívka. Jejich první počínání, mezi sebou i vůči starým, je příležitostí k slovním i hudebním žertům. Přichází k nim Sarastro. Několik slov k výchově. Pak jim vypráví o smutném stavu, v němž se nacházejí Pamina a Tamino. Po zmizení rakvičky hledá Pamina svého chotě. Jakmile se spatří, upadají do přerušovaného spánku, jak jim bylo vyhrožováno, z něž se probouzejí jen nakrátko, aby se vydali zoufalství. Sarastro posílá veselou rodinku ke dvoru, aby

svými šprýmy rozptýlila zármutek. Zvláště si má Papageno s sebou vzít svou flétnu, aby vyzkoušel její léčivou moc. Sarastro zůstává sám a během výstižné árie stoupá na rozjasněnou horu.

Předsálí v paláci

Dvě dámy a dva pánové přecházejí sem a tam.

Tutti: Tiše, ani hlásek, ať nikdo se nehýbá,
Ať jen zpěv ospale se kývá!
Starostlivě a bděle tu dbáme!
Když král je churav, i my stonáme!

Třetí dáma: (rychle přichází)

Chcete nejnovější zvěst?
Můžu vám novinku sdělit:
Dlouho nebudeme truchlit;
Neb matka smířená už jest.

Třetí pán: (rychle přichází a vpadne)

A říká se, že Papageno
Poklad největší si nosí,
Stříbra, zlata hroudy, plno
Velké jako vejce pštrosí.

První tutti: Tiše, jak můžete jen plodit tyto zvěsti,
Přec zpěvem nutno tišit královo neštěstí.

(Pauza.)

Jen mluvte tedy, tak řekněte to!

Třetí dáma: Chcete slyšet nejnovější,

Třetí pán: A říká se, že Papageno –

Třetí dáma: Nechtě mě novinku říci!

Třetí pán: Stříbra, zlata hroudy, plno.

Čtvrtá dáma: (rychle přichází a vpadne)

Sarastro že odešel se praví
Však vědí, kde se nacházel,
Tam bylinami procházel,
On vrátí se a vše vyzdraví.

Čtvrtý pán: (rychle přichází a vpadne)

Zvěstuji radostný čas,
Všechna bolest je tatam;
Neb princ se našel zas,
A nesou jej sem k nám.

Tutti: (posledních čtyř, v němž střídavě opakují své zprávy)

Tutti: (prvních čtyř)

Tiše, jak můžete jen tyto bajky spřádat?
Pomozte nám žal panovníka zpěvem
zmáhat!

Druzí čtyři vpadnou a neustále opakují své zprávy.

Papageno a Papagena se hádají se stráží a vnikají dovnitř.

Papageno: Ať mi nikdo nebrání!

Papagena: Mně rovněž ne!

Papageno: Já králi službu prokázal ještě dřív, než vám
začaly rašit vousy, kterými se teď
tak vztekáte.

Papagena: A já královně prokázala laskavosti,
ještě když ji měl ve spárech ten zlý
mouřenín. Jistě, že by mě už nepoznala,
neb tenkrát jsem byla stará a ošklivá,
teď jsem mladá a krásná.

Papageno: Tak nechci zase ven, když jednou vešel jsem.

Papagena: A já chci zůstat, protože už tady jsem

Pán: Hleďte na ten opeřený párek!

Jako na zavolanou! *(Ke stráží.)*
Jen je vpusťte! Král a královna
je rádi uvítají.

Papageno: Tisícere díky, panstvo!

Slyšeli jsme, že to tu vypadá moc špatně.

Pán: A my slyšeli, že u vás to vypadá velmi dobře.

Papageno: Ujde to, dokud to nebude lepší.

Dáma: Je tedy pravda, že jste našli
ta nádherná vejce?

Papageno: Jistě.

Pán: Zlatá pštrosí vejce?

Papageno: Nejinak.

Dáma: Znáte-li i toho ptáka, co je snáší.

Papageno: Zatím ještě ne.

Dáma: To musí být nádherná vejce.

Papageno: Zcela nedocentitelná.

Pán: A kolik jste jich už našli?

Papageno: Asi tak dvě až půl třetí kopy.

Dáma: A všechna plná?

Papageno: Až na několik, co byla ryzí.

Pán: Nejmilejší Papageno, necháte mi jich
tak mandel poslat?

Papageno: Ze srdce rád.

Dáma: Chtěla jsem si jich vyprosit jen pár
do svého kabinetu přírodnin.

Papageno: Jsou vám k službám.

Dáma: Pak mám ještě tučet přátel,
samí přírodovědci, co se znamenitě
vyznají v drahých kovech.

Papageno: Všichni nechtě jsou uspokojeni.

Pán: Vy jste znamenitý člověk.

Papageno: To mi není zatěžko. Ty vejce jsou
to nejmenší. Jsem obchodník, a to sice ve
velkém, jako dříve v malém.

Dáma: Kdepak jen máte zboží?

Papageno: Venku před prvním nádvořím.

Musel jsem je nechat stát.

Dáma: Jistě kvůli clu.

Papageno: Netušili vůbec, co žádat mají.

Pán: Jsou asi velmi cenná.

Papageno: Nedocentitelná.

Dáma: Lze to dle vajec zúčtovat.

Papageno: Jistě! Z těch vajec se však upíší.

Pán: (na Dámu) Musíme jej mít za přítele, musíme jím
pomoc dovnitř.

*S Papagenem a Papagenou odcházejí, ti se vzápětí vracejí
zpět. Nesou zlaté klíčky s okřídlenými dítkami.*

Papageno a Papagena:

Ze všech věcí krásných,
Na trh přivezených,
Už žádná se tolik nelíbí,
Jako co my přinesli,
Z dalekých zemí přivezli.
Ó, slyšte co zpíváme!
A hleďte na ty krásné ptáky!
A ty chceme prodat taky.

Papagena: (jednoho vypustí)

Nejdřív vizte velkého,
Čile rozpustilého!
Skáče zlehka, bez nesnáží,
Ze stromu i z keře, z mláží;
Teď nahoru se stačil schovat,
My nechceme jej vychvalovat.
A hleďte na ty krásné ptáky!
A ty chceme prodat taky.

Papagena: (předvádí jiného)

Pohleďte zde na malého!
Má se za rozvážlivého,
Chová se však víc než živě,
Jako tamten velký divě.
Tichý ptáček povětšinou
Projeví pravou vůli svou.
Ten čilý ptáček není ledajaký,
Toho chceme prodat taky.

Papagena: (ukazuje třetího)

Ó, hleďte toho holoubka,
Jaká hrdlička hebká!
Děvenky jsou to skvělé
Moudré a všech manýr bdělé;
Tak ráda je moc čistotná,
Lásku vaši hned pozná.
Ten něžný ptáček není ledajaký,
Toho chceme prodat taky.

Oba: My nechceme je pouze chválit,
My necháme je zkouškou projit,
Zamilují si vše nové,
Však k jejich věrnosti, pánové
Nechtějte list ni pečetidla:
Všichni ti ptáci mají křídla.
Jak způsobní jsou ti ptáčci!
Jak dráždivý je jejich kup!

Záleží na skladateli, nechá-li poslední řádky každého verše opakovat zčásti dětmi, zčásti starými a nakonec snad i celým sborem přítomných osob.

Dáma: Způsobní jsou asi dost; však je to všechno?

Papageno: Všechno, a řekl bych, že je to dost.

Pán: Nemáte některá z těch vajec v košíčku?

Byly by mně milejší, než ti ptáci.

Papageno: To věřím. Ostatně, kdyby člověk směl
v této pravdymilovné společnosti říci
pravdu, musel by přiznat,
že toho krapet vyneschal.

Pán: Jen žádná okolký!

Papageno: Tak bych řekl, že tohle je celé naše jmění.

Dáma: No tohle!

Pán: A vejce?

Papageno: Z těch zbylých už jen skořápky; neb támhle
ti se z nich vylihlí.

Pán: A ten zbytek do půl třetí kopy?

Papageno: To jsem jen tak povídal.

Dáma: To vám mnoho nezbyvá.

Papageno: Hezká ženuška, veselé děti a dobrý humor.
Kdo má víc?

Pán: Takže pořád nejsi víc než vtipálek?

Papageno: A proto nepostradatelný.

Pán: Třeba by tento šprým mohl rozveselit krále
a královnu?

Dáma: V žádném případě. Jen by jim snad přivolał
smutné vzpomínky.

Papageno: A přece mě sem Sarastro kvůli tomu posílá.

Pán: Sarastro? Kde jste viděli Sarastro?

Papageno: V našich horách.

Pán: Hledal bylinky?

Papageno: O tom nevím.

Pán: Říkáte přec, že se občas sehnul.

Papageno: Ano, hlavně když klopýtá.

Pán: Takový svatý muž neklopýtá;
on se skláněl schválně.

Papageno: Já se s tím spokojím.

Pán: Hledal byliny a snad i kameny
a přijde sem uzdravit krále a královnu.

Papageno: Dnes dozajista ne. Vždyť mně výslovně
poručil, abych šel do paláce, vzal
s sebou tu slavnou kouzelnou flétnu
a sotva se veličenstva probudí, abych
hned začal tu nejjemnější melodii a tak
alespoň na čas ztišil jejich bolest.

Dáma: Vyzkoušet se musí všechno.

Pán: Právě nastala hodina, kdy se probouzejí.
Zkuste, co dokážete! Na díku ani
na odměně se nebude šetřit.

*Pamina a Tamino spí pod baldachýnem na dvou křeslech.
Aby nedošlo k porušení patetického dojmu, Papagena s dětmi
odejdou, i Papageno, jenž píská na flétnu, se může – alespoň
částečně – schovávat v kulisách a vykouknout jen čas od času.*

Pamina: (probouzí se při tónech flétny)

Po boku chotě drahého

Sladce spát, jemně se budit,

Hned je vidět půvab v tváři-

(Papagena přestane pískat a naslouchá.)

Tamino: (probouzí se)

Ach, to by mohlo ze smutného,

Hned chotě veselého učinit;

Ale, ach, co mé štěstí maří!

Sbor: Papageno, hrej dál, hrej,

Bolest jinak všechno zmaří.

Pamina: (vstává a schází dolů)

Povzbuzena chotěm svým,

Vybudím se v brzkou činnost,

Stín vláčného klidu změním,

Zas v života čilou živost,

K povinnosti, ó, jaká chuť!

Tamino: (vstává a schází dolů)

Stále jen při dobrých činech

Pohledem ženy své se těšit

Vlídnu radou v jejich pokynech,

Ctnosti radostné zas řešit,

Ó, jak zdvihá se mi hruď!

(Objímají se. Pauza, zvláště flétny.)

Sbor: Papageno, flétnu svou

jen v ústech zanech!

Vydrž jenom ještě chvíli!

Papageno: Jen co popadnu dech!

Už mi vsuktku schází síly!

Tamino a Pamina: (vzdalují se od sebe)

Ach, co nám jenom odebral!

Ó, jak prázdný je tento dům!

Sbor: Papageno, hrej dál, hrej,

Vydrž a předved' svůj um!

(Papageno píská.)

Tamino a Pamina: (s láskou se blíží k sobě)

Ne, nic nám vzato nebylo,

Velký a bohatý je náš dům!

Papageno: By dechu mi jen vybil.

Sbor: Vydrž a předved' svůj um!

Tamino a Pamina: Ó, jak prázdný je tento dům!

*Je snad zbytečně poznamenávat, že závisí zcela na skladateli, jak se
bude střídát a opakovat, na základě výše uvedených veršů, přechod
od spokojenosti a radosti k bolesti a zoufalství.*

*Přicházejí Kněží. Záleží na skladateli, zde chce uvést jen dva či jejich
celý sbor. Já předpokládám spíše druhou možnost. Kněží předají
zprávu, kde se nachází dítě.*

KNĚŽÍ: V hlubokých zemských sklepeních,

Tady voda, tu zas ohně,

Pak neoblomné strážě,

Potom zas divoké saně,

Mezi životem a mezi smrtí,

Napůl bezduchý,

Žizní trápený zloduchy,

Leží chlapec.

Slyšte jeho prosby!

Běda! Už tam dohasíná,

Zachraňte! Zachraňte tam syna!

Všichni: Jaké ticho, jaké hrůzy síla

Nás najednou obklopila!

Jaký dutý z dálky tlukot!

Co to za hluboký hukot,

Jako bouře na dalekém moři!

Stále hlasitěji z dálky

Všem hromům se hrozit dáří

Jaké temno pokrývá teď zlaté,

Jasně nebe,

A hvězdy z dálky,

mizí mi už před zraky!

Podzemní sklepení. Uprostřed oltář s rakvičkou, tak jak se propadl.
U dvou pilířů stojí dva ozbrojení muži a vypadá to, že spí. Od nich vedou řetězy, na nichž jsou připoutaní lvi, co leží u oltáře. Vše zahaluje tma, rakvička je průhledná a osvětluje scénu.

Sbor: (není vidět)

My soudíme a budeme trestat,
Strážci ať službu zkusí prospat,
Nebe sálá barvy rudé,
Lev ať netroufne si odpočívat,
A rakev již počíná se otevírat,
Chlapec uvnitř mrtvý bude!

Lvi vstanou a přecházejí po kleci sem a tam.

První strážce: (nehýbe se)

Bratře, bdíš?

Druhý: (aniž by se hnul)

Slyším.

První: Jsme sami?

Druhý: Kdo ví?

První: Bude den?

Druhý: Snad.

První: Bude noc?

Druhý: Ta je tu.

První: Čas plyne.

Druhý: Ale jak?

První: Odbije snad ta hodina?

Druhý: Nám nikdy.

Oba: Marně se namáháte ztěží

Vy tam nahoře tak čile,
Utiká člověk, prchá, běží
Před sebou pohyblivé cíle.

Marně trhá a tahá za oponu,
co těžce na taji života,
na dnech a nocích leží.

Marně do vzduchu se vypíná,
Marně k hrobce ruce vzpíná.

Vzduch setrvá mu temný,
Hrobka svitem se mu zjasní;
Svit však s temnem

Tak rychle se střídá
Jak velké bohatství a bída.

Sestoupí dolů,
Pronikne vzhůru tam;
Bloudí a bloudí

Od klamu po klam.

Zadní opona se otvírá. Dekorace vody a ohně jako v Kouzelné flétně. Vlevo oheň, malé volné vyvýšení, když se přes ni přejde, pak voda, nahoře přes ni pochozí skála, však bez chrámu. Celá dekorace musí být uspořádána tak, aby to vypadalo, jako by se ze skály dalo do hrobky projít pouze ohněm a vodou.

Tamino a Pamina přicházejí s pochodněmi dolů po skále.

Během sestupování zpívají.

Tamino: Choti má, drahá moje,
Ó, jak jen syna zachránit!
Že spárů ohně, z plivu vody,
Od hrůz a z pařátů obludy,
Tam poklad náš teď musí dlít.

(Procházejí ohněm.)

Pamina: Choti muže, matce syna,
Co teď kloučka chránit spěchá,
Voda klesne, oheň zhatí
V hrobce obluda se ztratí,
Přísný strážce místo své jí nechá.

Mezitím se spustí mrak tak, tak aby se vznášel uprostřed mezi vodou a ohněm. Mrak se rozevře.

Královna noci: Co se děje!
Žárem prošli, i vodou skrze,

vnikli zdařile a v šiku smělém.
Vzhůru strážci! Vztyk, obludy drzé!
Stavte se jim proti čelem
A ochraňte mi můj poklad!

Strážci: Vztyčí svá kopí proti rakvičce, však tak, že od ní zůstanou vzdálení. Lvové se k nim pozorně připojí. Postavení by mělo být po obou stranách symetrické.

Ochráníme, ochráníme
Kopími a chřtány lvími,
Poklad tento pro bohyni!

Tamino a Pamina: (scházejí dolů)

Ó, choti můj, můj milovaný,
Ženo má, můj skvoste cenný,
Hleď tu vodu a viz plameny,
Matce místo postoupí.
Strážci, mějte slitování!

Královna noci: Strážci, jen soucít žádny,
Nikdo ať jim neustoupí!

Tamino a Pamina:

Běda! Ó, běda nám ubožákům!
Kdo zachrání náš poklad?

Královna noci: Procházejí strážce, všechny brány,
Teď zlostní lvové svými chřtány,
Ať pohltí jejich poklad!

(Mrak odtáhne pryč. Ticho.)

Dítě: (v rakvičce)

Svého otce hlas,
Matičky své tón,
Chlapec slyší včas,
Vstává už i on.

Tamino a Pamina:

Ó, blaženosti, první zvuky
Slyším chlapce žvatláni!
Ó, ať nás kouzla tu nezmámí,
Bohové! Ó, jaké blaho,
Už teď je štěstím z boží ruky!
Teď ještě jednou slyšme sami,
Ty chlapečkovo sladké zvuky!

Sbor: (není vidět)

Jen klidně! Chlapec
Už nespí více;
Lvů ni strážných
Už nebojí se.
Už hrobka nezdrží
Jej o moc více;
Už na vzduch svěží
Prchá, s duchem ven už běží.

Víko rakvičky odskočí. Vystoupí z ní génius, zcela osvětlený světly, jež prosvětlovala rakev. Světla jsou uspořádána tak, že současně osvětlují i horní polovinu zbylých postav. V tom okamžiku přistoupí k rakvičce strážcové se lvy a odstrčí Tamina a Paminu.

Genius: Zde jsem, moji milí
Nejsem-li já spanilý?
Kdo by se chmuřil dále,
Že vidí synáčka tak nenadále?
V noci byl zrozen,
Ve skvostném domě,
A znovu ztracen
V děsu a potmě.
Mně hrozila kopí,
I strašlivé chřtány;
A kdyby i vojenské stany,
Či strašily by jej od hydry rány,
Beztak vše, co se chlápci stalo
Ublížilo mu jen pramálo.

V okamžiku, kdy strážci zaútočí na Genia, onen se vznese a odletí.

Konec fragmentu

Ředitel NDB: Zdeněk Prokeš

Grafická úprava: Pavel Brabec

Sazba: petit - grafické studio s.r.o.

Tisk: Arch s.r.o.

Vydalo Národní divadlo v Brně, 2005, 1. vydání

Zřizovatelem NDB je Statutární město Brno

Inscenace vznikla za podpory Ministerstva kultury ČR

Použité ilustrace: Dalibor Chatrný Dnem nocí, dřevoryt 1948

Georges Braque Housle

REDUTA
NÁRODNÍ DIVADLO
V BRNĚ

